

Münevver Okur Meriç, *Cem Sultan'ın Cemşid ü Hurşid Mesnevisi : İnceleme – Metin*, Atatürk Kültür Merkezi Yay. Ankara 1997, XI+700 s., ISBN 975-16-0877-5

Birçok padişahтан daha çok tanınan Fatih Sultan Mehmet'in küçük oğlu Sultan Cem, ağabeyi ile birlikte girdiği taht mücadelesini kaybettikten sonra ömrünün sonuna kadar Avrupa'da dolaştırılmış ve hayatı gurbet ellerde son bulmuş bir şehzadedir. Ağabeyi ile girmiş olduğu bu taht mücadelesi yıllarca taraf toplamaya devam etti. Bugün Sultan Cem'in tahta geçmesinin Osmanlı İmparatorluğu için daha iyi olacağını düşünenler var. Münevver Okur *Cem Sultan Hayatı ve Şiir Dünyası* isimli eserinde bu düşüncesini sıkça dile getirir ve olaylar hakkında bilgisi olmayan okuyucuyu tam bir Cem Sultan taraftarı yapabilir. Bu aşırı Cem sevgisi Münevver Okur'a hayırlı işler de yaptırıyor. Sayın Okur, Cem Sultan'ın henüz 19 yaşındayken İranlı şair Selmân-ı Sâveci'nin aynı isimli eserinden esinlenerek meydana getirdiği Cemşid u Hurşid mesnevisinin metnini ve incelemesini yayınladı.

Atatürk Kültür Merkezi tarafından Ankara'da 1997 yılında yayınlanan bu eser dört bölümden oluşmaktadır. Cem Sultan'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ve eserlerinin tanıtıldığı ilk bölümde Sayın Okur yine duygularına hakim olamayıp Sultan Cem'den aşırı sevgiyle bahsederken Beyazıd-ı Veli'den hilekar ve kardeşinin hakkını yiyen, hakkı olmadığı halde tahta geçmiş birisi olarak sözeder. Bu görüşlerini teyid eden olayları anlatırken Cem'in taht hırsını gösteren, babasının Otlukbeli seferinde öldüğü haberini duyunca tahta geçmeye hazırlanması üzere Fatih'in lalalarını öldürtüp kendisini de azarlamasından hiç bahsetmemektedir. Yine Topkapı sarayında olduğunu söylediği oğlunun öldürüldüğünü ve onun için çok içli bir mersiye yazdığını söylememesi eksiklik sayılabilir. Bu bölümdeki Sultan Beyazıd-ı Veli için söylediklerine katılmak mümkün değil. Cem'in bir takım meziyetleri olduğu gibi Beyazıd'ın da bir takım faziletleri vardı. Yeniçerilerin ve halkın Beyazıd'ı istediğini yine Sayın Okur yazmaktadır. Bir yanda daha küçük yaşta tahta geçme hırsıyla dolu heyecanlı bir şehzade, öte yanda babasının ölümü üzerine tahtı geçip geçmemeyi bir kaç gün düşündükten sonra kabul eden bir veli. İkincisinin taht hırsı olan birisi olduğunu söylemek sanırım haksızlık olur. Biz, Sultan Beyazıd'ın en büyük Osmanlı padişahlarından biri olduğunu düşünüyoruz. Fatih dönemi fütuhatıyla kazanılan topraklara onun akılcı politikaları sayesinde yerleşilebildiği bilinmektedir. Sayın Okur'un bu bölümdeki görüşlerinin tamamen şahsi olduğunu düşünüyoruz.

Daha sonra onun edebi kişiliği anlatılmaktadır. Şairlik Allah vergisi bir meziyet ve Yaradan Osmanoğullarına karşı bu konuda cömert davranmış. Bu meziyet Cem Sultan'da da görülür. Onun günümüz insanların rahatlıkla anlayabilecekleri şiirleri var. Padişah olan bir şairin oğlu, bir şairin kardeşi ve bir şairin amcası idi. Bu mesneviden başka Farsça ve Türkçe iki divan sahibi olan Cem Sultan'ın eserlerinin bulunduğu kütüphaneler ve özelliklerinin belirtildiği eserleri bölümü bu kısmın sonudur. Türkçe divanın İ. Halil Ersoylu tarafından hazırlanarak (Ankara 1989) yayımlandığını Farsça divanının İsmail Hikmet Ertaylan tarafından (İst., 1951) tıpkıbasımın yapıldığını söylememesi ve bibliyografyada geçmemesi hazırlayanın araştırıcılığı hakkında kafalarda soru işareti bırakmaktadır. Yine aynı şekilde on nüsha olarak tanıttığı divanın bugün on bir nüsha olduğu bilinmektedir. Sayın Okur'un belirtmediği nüsha Münih Devlet Kütüphanesindedir. Türkçe şiirlerinin çok anlaşılır olduğunu söyleyen Sayın Okur, bilmediği için bir şey söyleyemediği Farsça şiirleri hakkında İsmail Hikmet Ertaylan'ın okuduğunu sandığımız eserinde geçen Türkçe şiirlerinden daha başarılı olduğu yönündeki kanaatini söyleyebilirdi. Cem'in tanıtılan son eseri Fal-ı Reyhan'da oldukça eksiktir. Müellif sadece eğer varsa kendi yaptığı çalışmalardan bahsetmek-

tedir ve daha ciddi olduğundan hiç şüphemizin olmadığı İsmail Hikmet Erteylan'ın tıpkıbaşımından ve Halil Ersoylu'nun makalesinden bahsetmemektedir. (Halil Ersoylu, "Fal, Falname ve Fal-ı Reyhan-ı Cem Sultan" İslam Medeniyeti, V/2, İst., 1981, s.69-81)

İkinci bölümde Cemşid ve Hurşid tanıtılmaktadır. Divan şiirinde sıkça karşılaştığımız bir mazmun olan Cemşid kelimesi hakkında hiç bilgi verilmemesi bize göre eksiklik sayılmaktadır. Bir güneş gibi parladığı için isminin sonuna -şid eki getirilen Cem'in kim olduğundan bahsedilse ve 21 Martta Azerbaycan'da yüksek bir yere kurulan tahtında otururken güneşin tacına ve tahtına vurmasıyla yansıması üzerine kendisine Cemşid denildiği ve şarabın mucidi olduğu söylense sanırsız okuyucu için daha anlaşılır olurdu. Eserin yazma nüshalarının bulunduğu kütüphaneler ve özellikleri ve konunun kaynağı hakkında verilen bilgi bu bölümde yer almaktadır. Sayın Okur'un bu bölümde Cemşid ü Hurşid mesnevisinden bahsederken, aynı konulu bir doktora tezinden bahsetmemesi bize göre büyük eksikliktir. (Adnan İnce, Cemşid ü Hurşid, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Erzurum, 1981) Bizce eksik olan diğer husus bu eserini babası Fatih Sultan Mehmed için kaleme aldığını söylememesidir. Hatta bu noktadan hareketle babasına iyham yoluyla kendisini övdüğünü ve tahta geçmek istediğini düşünebiliriz. Bu bölümün sonunda Cemşid ü Hurşid yazan diğer şairlerden bahsedilmektedir. Yine burada Adnan İnce'nin bir konu ile ilgili çok önemli sayılabilecek makalesinin görülmeyişi okuyucunun güven duygusunu zedelemektedir. (Adnan İnce, "Cemşid u Hurşid Mesnevileri" Fırat Üniversitesi Dergisi, Sosyal Bilimler, c.III, sayı 2, Elazığ, 1989, s.109-139)

Üçüncü bölümde Cemşid ü Hurşid mesnevisi incelenmektedir. İki ana başlıktan oluşan bu bölümün ilk kısmında metnin muhtevası tahlil edilmektedir. Cemşid u Hurşid mesnevisi özetlenmekte, mesnevide geçen şahıslar tanıtılmaktadır. Mesnevide geçen masal unsurları ve motifler örneklerle açıklanmakta ve tahkiye özellikleri ile mesnevide geçen duygu ve hayal unsurları, dini ve ahlaki düşünceler, toplum yaşayışı ile ilgili konular tespit edilip açıklanmaktadır. İkinci kısım ise dış yapısının incelenmesinden oluşmaktadır. Nazım biçimi, vezin ve kafiye, edebi sanatlar hakkında bilgi verilmektedir.

Kitabın son bölümü metinden oluşmaktadır. Metin kuruluşu hakkındaki kısa bir açıklamadan sonra Cemşid u Hurşid mesnevisinin transkripsiyonu yer almaktadır. Böyle önemli bir metinde indeksin olmaması araştırmacıların işini zorlaştıran bir durumdur.

İnceleme bölümlerindeki her çalışmada görülebilecek türden ufak bazı eksikliklere rağmen Sayın Münevver Okur'a tarihimizin mühim simalarından birinin önemli bir eserini litaratürümüze kazandırdığı için teşekkür ediyoruz.

İsmail GÜLEÇ